

22.5.2003

2397/4/01

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Henrik Åström

**POHJOIS-SAVON AMMATILLISEN KORKEAKOULUTUKSEN
KUNTAYHTYMÄN MENETTELY OPISKELIJAVALINNASSA VUONNA 2001**

1
KANTELU

Kuopion Tuhatkunta ry. –niminen yhdistys (jäljempänä yhdistys) pyysi eduskunnan oikeusasiamiehelle 1.10.2001 osoittamassaan kirjoituksessa oikeusasiamiestä tutkimaan Pohjois-Savon ammatillisen korkeakoulutuksen kuntayhtymän menettelyä opiskelijavalinnassa vuonna 2001.

Yhdistys arvostelee rehtorin päätöstä opiskelijavalinnan perusteista 2001 ja eräiden tulosaluejohtajien päätöksiä opiskelijaksi ottamisesta koskien kevään 2001 yhteishakua. Yhdistys on toistamiseen kirjallisesti pyytänyt ko. tulosaluejohtajilta jäljennöksiä heidän päätöksistään soveltuvuuskokeiden järjestämisestä ja järjestelyistä sekä mahdollista päätöstä soveltuvuuskokeen järjestäjien kilpailuttamisesta. Kysymyksessä olevat asiakirjat ovat yhdistyksen käsityksen mukaan julkisia. Jäljennöksiä asiakirjoista ei ole kuitenkaan toimitettu yhdistyksen käyttöön kiirehtimispyynnöstä huolimatta.

Yhdistys pitää myös vuoden 2001 opiskelijahaussa käytettyjen soveltuvuuskokeiden maksullisuutta lainvastaisena. Soveltuvuuskokeen maksullisuus vaarantaa yhdistyksen mukaan hakijoiden oikeusturvan, koska hakija ei saa yhteishaussa käytettävällä lomakkeella tietoa maksullisesta soveltuvuuskokeesta. Yhdistys katsoo myös, että luovutettaessa hakijoita koskevia tietoja soveltuvuustestit suorittavalle yritykselle vaarannetaan hakijoiden tietosuojaa.

Yhdistys pyytää oikeusasiamiestä tutkimaan, onko kantelussa kuvattu päätöksentekoon, asiakirjan luovuttamiseen, opiskelijavalinnan maksullisuuteen, soveltuvuuskokeita tekevien yritysten kilpailuttamiseen ja hakijoiden tietosuojaan liittyvä menettely virheellinen tai lainvastainen sekä ryhtymään asian edellyttämiin toimenpiteisiin.

2
SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin Itä-Suomen lääninhallituksen selvitys ja lausunto 5.12.2001. Lääninhallituksen asiakirjoihin sisältyi Pohjois-Savon ammatillisen korkeakoulutuksen kuntayhtymän 5.11.2001 antama selvitys.

Kuopion Tuhatkunta ry. antoi 28.1.2002 vastineensa selvityksen johdosta.

Opetusministeriö antoi 12.3.2003 lausuntonsa tässä ja eräässä toisessa kantelu kirjoituksessa tarkoitettui ta vuoden 2001 opiskelijavalinnoissa käytetyistä soveltuvuuskokeista ja niiden vaikutuksista hakijoiden oikeusturvaan.

3

RATKAISU

3.1

Opiskelijavalintaa koskevat viranomaispäätökset

Lääninhallitus toteaa Pohjois-Savon ammattikorkeakoulun rehtorin ja tulosaluejohtajien ao. opiskelijavalintaa koskevien päätösten tehdyn ammattikorkeakoulun kuntayhtymän 14.6.2000 muuttaman hallintosäännön mukaisesti. Kantelijat ovat kanteluun liitetyn ja ammattikorkeakoulun sekä lääninhallituksen antamien selvitysten mukaan viitanneet aika isempaan, vuonna 1998 hyväksytyyn hallintosääntöön. Voimassa olevan hallintosäännön 16 §:n mukaan ammattikorkeakoulun ja instituutin rehtori päättää muun muassa opiskelijavalinnan perusteista. T ulosalueen johtaja ottaa opiskelijat koulutusohjelmiin.

Edellä esitettyyn viitaten katson, että kantelukirjoituksessa tarkoitettuja kuntayhtymän hallinnollisia päätöksiä ei ole pidettävä virheellisenä.

3.2

Soveltuvuuskokeiden käyttäminen opiskelijoiden valinnassa

Lääninhallitus korostaa, että koulutuksen järjestäjä, eli tässä tapauksessa Pohjois-Savon ammattikorkeakoulu päättää, millaisia ja minkä tyyppisiä soveltuvuuskokeita opiskelijavalinnassa käytetään. Soveltuvuuskokeen palvelutuottajan tehtävänä on toteuttaa kokeet sen mukaisina, mitä koulutuksen järjestäjä on tilannut. Soveltuvuuskokeet ovat lääninhallituksen mukaan vain apuväline opiskelijavalinnan suorittamisessa, missä harkinta- ja päätösvalta kuuluu aina koulutuksen järjestäjälle siten kuin ammattikorkeakouluopinnoista annetussa laissa on säädetty ja ammattikorkeakoulun hallintosäännöissä on määrätty.

Lääninhallitus on lausunnossaan kiinnittänyt huomionsa siihen, että Pohjois-Savon ammattikorkeakoulun ja soveltuvuuskokeen järjestäjän Psyko-henkilövalinnat Oy:n välillä ei ole kirjallista sopimusta, vaan se perustuu suulliseen sopimukseen ja monivuotiseen käytäntöön. Soveltuvuuskokeen toteutuksen ollessa suullisen sopimuksen varassa, se voi lääninhallituksen mukaan aiheuttaa hakijoita koskevissa valintapäätöksissä epäselvyyksiä esimerkiksi kokeen pistemäärän tulkinnassa.

Opiskelijan oikeusturvan kannalta olisi lääninhallituksen mukaan tärkeää, että soveltuvuuskokeiden toteuttamisesta ja kustannuksista sekä maksuista olisi tehty tilaajan ja tuottajan välinen kirjallinen sopimus, jota voisi tarvittaessa tarkistaa ja sopimukseen liittyvä hankinta tarvittaessa kilpailuttaa.

Opetusministeriön 12.3.2003 kantelusta antaman lausunnon mukaan ammattikorkeakoulu päättää itse, käyttääkö se pääsy- ja soveltuvuuskokeita ja niiden yhteydessä ulkopuolista asiantuntijatahoa esimerkiksi soveltuvuuskokeen järjestämisessä. Opetusministeriön lausunnon mukaan ammattikorkeakoulun ja soveltuvuuskokeiden suorittajan tulee tehdä keskenään sopimus siitä, mitä kokeiden tulee mitata, mitä kokeiden pitäjä tekee ja mihin kokeella ylipäätään tähdätään. Kokeen suorittaja vastaa kokeesta ja antaa siitä tuloksen, mutta ammattikorkeakoulu vastaa sen käyttämisestä opiskelijavalinnan kokonaisuudessa. Ammattikorkeakoulu ei voi jättäytyä asiassa ulkopuoliseksi. Soveltuvuuskokeen suorittajan tulee antaa tuloksesta riittävästi ohjauksellista tietoa myös testatulle.

Edellä mainituissa selvityksissä ja lausunnossa esitetyn perusteella totean käsitykseni, että soveltuvuuskokeiden käyttämisestä valintaperusteena opiskelijavalinnassa vuoden 2001 Pohjois-Savon ammattikorkeakouluun ei ole sinänsä pidettävä lainvastaisena tai virheellisenä.

Totean samalla selvityksestä käyvän ilmi, että yhteistyö Pohjois-Savon ammattikorkeakoulun ja soveltuvuuskokeen järjestäjän Psyko-henkilövalinnat Oy:n välillä on perustunut ainoastaan suulliseen sopimukseen ja pitempiäaikaiseen käytäntöön. Nähdäkseni juuri tästä syystä ammattikorkeakoulu ei ole voinut kuvata tyydyttävällä tavalla soveltuvuuskokeiden tavoitteita, kokeita koskevia järjestelyä tai kokeiden valvonnan järjestämistä ts. miten yhteistyö on jakautunut ammattikorkeakoulun ja soveltuvuuskokeita tekevän yrityksen välillä.

Asiassa saadun selvityksen ja lausunnon mukaan yhteistyö Pohjois-Savon ammattikorkeakoulun ja soveltuvuuskokeita tehneen yrityksen välillä ei mielestäni ole järjestetty ammattikorkeakouluun hakijoiden oikeusturvan kannalta tyydyttävällä tavalla. Asiassa saadun selvityksen perusteella ei sen sijaan voida arvioida soveltuvuuskokeiden kilpailuttamista koskevaa arvostelua. Kun kilpailuttamiseen liittyvät kysymykset ovat osaksi sidoksissa edellä arvosteltuun kirjallisen sopimuksen puutteeseen, en pidä erillisen lisäselvityksen hankkimista tältä osin taroituksenmukaisena. Totean kuitenkin, että asianmukainen koevaatimusten kirjallinen määrittely olisi myös tässä suhteessa perusteltu. Yhdyn lisäksi lääninhallituksen arvioon siitä, että kymmenen vuoden aika ilman kilpailutusta vaikuttaa palvelun laadusta huolimatta pitkältä.

3.3

Soveltuvuuskokeiden maksullisuus

Pohjois-Savon ammattikorkeakoulu toteaa selvityksessään, että ammattikorkeakouluopinnoista annetun lain (255/1995) 16 §:n mukaan ammattikorkeakoulututkintoon johtava opetus oli opiskelijalle maksutonta.

Opetusministeriön asetus ammattikorkeakoulujen opetuksesta perittävien maksujen perusteista (653/2001) tuli voimaan 1.8.2001. Asetuksen 2 §:n mukaan ammattikorkeakoulututkintoon johtava opetus ja sen edellyttämät tai siihen liittyvät tehtävät, kuten valintakokeet, ovat opiskelijalle maksuttomia.

Opetusministeriön em. asetuksen perustelumuistiossa todetaan, että ennen 1.8.2001 soveltuvuuskokeeseen osallistuneen hakijan tuli itse suorittaa maksu soveltuvuuskokeesta. Pohjois-Savon ammattikorkeakouluun hakevien opiskelijoiden ei ole selvityksen mukaan tarvinnut suorittaa maksua soveltuvuuskokeesta 1.8.2001 jälkeen.

Edellä esitettyyn ja Pohjois-Savon ammattikorkeakoulun, Itä-Suomen lääninhallituksen sekä opetusministeriön asiassa esittämään viitaten totean siis, että Pohjois-Savon ammattikorkeakoulun menettely soveltuvuuskokeiden maksullisuudesta vuonna 2001 ei ole pidettävä virheellisenä.

3.4

Asiakirjojen luovuttaminen

Pohjois-Savon ammattikorkeakoulun selvityksen mukaan ammattikorkeakoulun opiskelijavalinnan perusteena olevaa yhteisvalinnan hakijaluetteloa voidaan pitää henkilötietolain (523/1999) 3 §:n 3 kohdassa tarkoitettuna henkilörekisterinä. Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 16 §:n 3 momentin mukaan viranomaisen henkilörekisteristä saa antaa henkilötietoja sisältävän kopion, mikäli luovutuksensaajalla olisi henkilötietojen suoja koskevien säännösten mukaan oikeus tallentaa ja käyttää sellaisia henkilötietoja. Ammattikorkeakoulun mukaan yhdistyksellä ei ollut tällaista oikeutta em. tarkoitettujen henkilötietojen käyttämiseen, eikä yhdistykselle näin ollen voinut luovuttaa jäljennöksiä sen pyytämistä asiakirjoista.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 14 §:n mukaan viranomaisen asiakirjan antamisesta päättää se viranomainen, jonka hallussa asiakirja on. Totean, että yhdistys oli kantelun mukaan kirjallisesti pyytänyt, että ammattikorkeakoulu toimittaisi sille jäljennökset päätöksistä, jotka koskivat kevään 2001 yhteishaun opiskelijaksi ottamista. Yhdistys oli myös yksilöinyt pyyntöään. Yhdistys ei kantelun ja selvityksen mukaan saanut jäljennöksiä edellä tarkoitetuista asiakirjoista.

Käsitykseni mukaan Pohjois-Savon ammattikorkeakoulu menetteli viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain (JulkL) 3 §:n tarkoittaman hyvän tiedonhallintatavan vastaisesti, kun se ei lain 14 §:n edellyttämällä tavalla antanut päätöstä yhdistyksen kirjalliseen hakemukseen asiakirjojen saamisesta. Päätös, josta yhdistys olisi tarvittaessa voinut hakea muutosta, olisi nähdäkseni tullut tehdä ilman aiheetonta viivytystä JulkL:n säätämiä määräaikoja noudattaen. Ammattikorkeakoulun menettely on mielestäni sen vuoksi myös hyvän hallintotavan vastaista.

3.5

Hakijoiden tietosuoja

Itä-Suomen lääninhallituksen selvityksen mukaan hakijoiden henkilötietojen luovuttaminen kolmannelle osapuolelle eli soveltuvuuskokeen palvelutuottajalle ja valokuvan käyttäminen soveltuvuuskokeen yhteydessä on henkilötietolain 8 §:ssä säädettyjen, henkilötietojen käsittelyn yleisten edellytysten kannalta kyseenalaista. Tämä johtuu varsinkin kantelussa

tarkoitetusta tilanteesta, jossa rekisterinpitäjän, eli ammattikorkeakoulun ja palvelutuottajan välillä ei ole mitään kirjallista sopimusta ja kun henkilötietojen käyttötarkoituksista ei ole selvityksen mukaan riittävästi informoitu hakijoille etukäteen. Selvityksestä käy ilmi, että yhteishaun hakukortin kohdassa "tietojen luovuttaminen" ei pyydetä hakijan suostumusta muuhun kuin nimi- ja osoitetietojen luovuttamiseen joko koulutustiedotusta tai markkinatarkoitusta varten. Hakijan valokuvan käyttäminen siihen tarkoitukseen, mitä soveltuvuuskokeiden suorittajan lausunnossa on todettu, eli apuna hakijoiden tunnistamisessa, ei lääninhallituksen mielestä voi pitää soveltuvuuskokeen tarkoituksen kannalta edes tarpeellisena eikä hakijan yksityisyydensuojan kannalta sopivana.

Henkilötietolain 5 §:n mukaan rekisterinpitäjän tulee käsitellä henkilötietoja laillisesti, noudattaa huolellisuutta ja hyvää tietojenkäsittelytapaa sekä toimia muutoinkin niin, ettei rekisteröidyn yksityiselämän suojaa ja muita yksityisyyden suojan turvaavia perusoikeuksia rajoiteta ilman laissa säädettyä perustetta.

Yhdyn Itä-Suomen lääninhallituksen arvosteluun, joka kohdistuu siihen tapaan, jolla Pohjois-Savon ammattikorkeakoulu opiskelijahaun yhteydessä 2001 käsitteli ja luovutti hakijoita koskevia henkilötietoja haussa käytettyjen soveltuvuuskokeiden yhteydessä. Käsitykseni mukaan ammattikorkeakoulun menettely ei vastannut henkilötietolain 5 §:ssä säädettyä huolellisuusvelvoitetta eikä henkilötietolain 8 §:ssä säädettyjä yleisiä edellytyksiä.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdissa 3.2, 3.4 ja 3.5 esittämäni käsitykset Pohjois-Savon ammattikorkeakoulun virheellisestä menettelystä vastaisen varalle Pohjois-Savon ammatillisen korkeakoulutuksen kuntayhtymän hallitukselle tiedoksi lähettämällä sille jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Muihin toimenpiteisiin kantelu ei anna aiheutta.

Kantelukirjoituksen liitteet palautetaan oheisena.